

La tradició clàssica dins la poesia de Costa i Llobera

Dintre la "Renaixença" és sens dubte Mn. Costa i Llobera el poeta que més es regirà a les fonts estètiques del món greco-llatí. Dintre l'atmosfera romàntica dels seus dies i dels seus versos, és el que, en formes i procediments, i àdhuc en visió i mesura, fa més olor d'Horaci, síntesi de grecs i romans, el més característic del que en deïm "lletres clàssiques". Vegem-ho per un camí prim, al més complet possible, d'exemples de Costa i Llobera, amb comentaris nostres.

Miquel Costa i Llobera nasqué a Pollença (Mallorca) l'any 1854. Estudià uns cursos de Dret a Barcelona i a Madrid. Doctor en Sagrada Teologia per la Gregoriana, 1889; a Roma s'havia ordenat sacerdot l'any abans. Residí a Mallorca la resta dels seus dies. "Mestre en Gai Saber", en 1902. Canonge pontifici de la Seu de Palma (1909). Morí — sobtadament, predicant les glòries de Teresa de Jesús — el 16 d'octubre de 1922.

Nascut en un solar amb "tradició" — Pollença, hereva de la "Pollentia" romana, fundada pel cònsol Q. Cecili Metellus l'any 123 a. de C., a la "Maiorica insula", Costa i Llobera va sentir dintre del seu cor tota la força de l'humus històric (i àdhuc prehistòric) balear.

La lectura dels clàssics llatins no l'abandonà jamai. I, com que era poeta, es realitzà a dintre d'ell — com per via d'endòsmosi — una fina i certera absorció de pensament i sentiment clàssic, més enllà del detall d'una transposició, versió o referència erudites. "Criat als pits de la musa clàssica", "alumne i consanguini de grecs i llatins", l'anomena Joan Alcover.

Cal tenir, però, ben en compte que el *món clàssic* l'assimila Costa i Llobera amb freqüència a través de la *tradició clàssica europea*: si partim, aproximadament, d'Horaci o Virgili, hauríem de passar per Dant i Petrarca, els dos "Fray Lluís", André Chenier, Leconte de Lisle i, sobretot, Carducci. Vet aquí les fonts remotes o pròximes, originals o en reproducció, utilitzades per Mn. Costa.

En *vers*: 6 llibres en català i 1 en castellà.

En *prosa* (en una o altra llengua): sermonaris, epistolaris, conferències, discursos, pròlegs, etc.

Per la valoració del "món clàssic" de Costa i Llobera (onomàstica, toponímia, imatges, conceptes, etc., presos del món greco-llatí), ens basten — substancialment — dos volums de poesia, *Líricas* (en castellà) i *Horacianes*; i el poema *La deixa del geni grec* (de "Tradicions i Fantasies"). Vegem-ho.

I

LÍRICAS

Seleccionem les de tema "clàssic" (que també són les millors del recull). El poeta visqué un lustre de vida romana (llicenciatura en Teologia, ordenació sacerdotal, doctorat). D'anada o de vinguda, o en les seves vacances acadèmiques, visita part d'Itàlia i exhala alguns versos. Res més.

Obrim, però, les seves "*Líricas*" per les pàgines de l'apèndix actual. Hi trobarem "Mi Musa", unes estrofes juvenils que són clara i concreta professió de classicisme. No és encara

seminarista. No coneix Roma. Però sent ja passió pel món antic. I, més que res, ha llegit a Carducci i vol imitar-lo:

Hija es de Grecia: de su patrio cielo
viste el diáfano azul, la luz espléndida;
y de su frente pensativa irradia
serenidad olímpica.

Ella de Sunio sobre el alto escollo,
ebria de inmensidad, de luz y gloria,
amó, y la frente de Platón divina
selló con beso místico.

Ella, en la tumba de Virgilio, educa
el laurel de Petrarca; versos plácidos
medita allí, y escucha a las sirenas
del golfo de Parténope.

Desde las playas de mi patria bella,
no siempre en vano la invoqué: sonríeme
sobre celeste mar, cuando la tarde
muere en su lecho de ópalo.

¡Ay! aunque nunca su mirada amante
vierta en mi mente el esplendor de gloria,
séame dado amarla y consagrarle
pura mi humilde cítara.

Vegem ara a Costa i Llobera 5 anys després de "Mi Musa". Vegem-lo a Roma, de cap al sacerdocí. No escriu gaire, però si fa algun vers, si té alguna visió, serà — com observa el P. Batllori — un tant al prisma carduccià.

ELEGIES ROMANES

Sota un títol que podríem exhaurir de Properci, o manllevar a Goethe, anotem ara dues peces més.

"Ruinas": Ens recorda sovint la "canción a las ruinas de Itálica". Apunta l'autor que s'inspirà davant les del Palatí i les Termes de CaracaHa. Visió romàntica d'unes ruïnes clàssiques. (Classicisme-Romanticisme: dins Costa i Llobera hauríem d'invocar a cada pas aquest binomi — que no es té ara per antítesi: ho seria si diguéssim clàssic-barroc — i caminariem amb més seguretat per les seves pàgines). No desmaiem, no, versos tan bonics. Ans bé, es fortifiquen sobre la Filosofia de la Història, brandant sobre el caduc, el destí etern, sagrat, de la Urbs.

Consideracions semblants cabrien davant els meandres elegíacs del Tíber (vegeu el sonet "Orillas del Tíber"). Les seves aigües tèrboles ploreu la majestat del que fou. El "fulvo Tíber" de Costa, color de felina pell, recorda el "flauus Tíber", "retortis undis", d'Horaci (Carm. I, 2, 13-14), que s'esbrella als temples i monuments, venjador de l'assassinat de Cèsar; venjador d'iniquitats històriques i literàries.

Més inconcret, el Tíber de Costa és "en su curso febril de sangre y llanto / el torvo río de la historia humana".

EL CLASSICISME RENASCUT. — Del gris de l'elegia passa Costa i Llobera a l'esplendor del "cinquecento", i "canta" amb nous sonets d'àtica pulcritud. Sonets que, com diu Joan Alcover, tenen "perfil i relleu de medalló". Llegiu el "Miguel Ángel", que té "cincel de Fidias" o "cincel de ciclope". Vegeu també "Ante el Moisés de Miguel Ángel", la millor sens dubte de les seves poesies castellanès. La celebèrrima escultura li semblarà més aviat obra d'un ciclope que de Fidies.

En canvi "Rafael", el mestre d'Urbino, és "flor de las Gracias", "músico del diseño".

És rítmic i harmònic per excel·lència. És el que logra rompre el talismà sagrat de l'hel·lènica forma dormida. És l'espòs platònic de la bellesa.

Finalment "El Arno", que corre entre oliveres i vinyes i marbres, és germà del Cefiso, i Toscana una nova Àtica. L'Arne podria ésser l'"Eunoé" de Dant, riu imaginari i vigoritzador de la pensa. En les seves aigües el poeta recobra l'inspiració (Purgat., XXXIII, 142 ss.).

LA ROMA MARTIRIAL. — És, en el nostre poeta, la quintaessència d'un món sotmès ja a expurgació de paganisme en les visions anteriors. Aquella continència i moderació — més que clàssica, escrupolosa — desemboca ara en l'ascetisme i misticisme de l'Església soterrada. Però aquella Església, com la sement evangèlica, brostarà i fruitarà copiosament. És el triomf de la Nova Fe.

ADÉU A ITÀLIA. — Sacerdot i Doctor, Costa i Llobera abandona Roma i Itàlia embarcant-se a Gènova el 14 de febrer de 1890. Sortint pel golf ligúric li dictava la musa a cau d'orella:

¡Adiós, Italia, adiós! Desde tus márgenes
ni un suspiro me sigue, ni una lágrima;
mas al dejarte los afectos íntimos
vibrar siento en el ánimo.

Huellas no dejo en ti; mas en mí déjalas
hondas tu numen, y doquier la ráfaga
me lleve del destino, allí tus pléyades
veré de gloria fúlgidas

Por tus ciudades, peregrino incógnito,
solitario pasé. Mi oculta cítara
sólo confió sus notas al olímpico
silencio de tus mármoles.

Ante el sepulcro de Virgilio, pródiga
de luz y encantos me hechizó Parténope;
y al cráter me asomé, y vi a la víctima
Pompeya abrir su túmulo.

Ya por un lustro en su recinto clásico
Roma la grande dilató mi espíritu,
y en la suprema universal Basílica
ciñóme el sacro cingulo.

Palenque de la historia, alta metrópoli
de la cultura y de la fe, prolífica
madre de genios, por el arte espléndida,
salud ¡oh tierra itálica!

Reina del gran destino, nunca apóstata
reniegues de la Cruz, que un día fúlgida
consagró para siempre con el lábaro
tu frente sibilitica.

"Si tots els viatges de Mn. Costa deixaren rastre en els seus escrits, una estada prolongada cinc anys a la terra d'Horaci, del Dant i de Manzoni, a la Ciutat dels Papes i les Catacumbes, donà un fruit tan ben assimilat per aquell esperit romà, saturat de cultura clàssica, que bé podem afirmar que Itàlia fou la seva segona pàtria espiritual. La influència de Roma és decisiva en l'obra del poeta i del sacerdot..." (Torres Gost, "Assaig biogràf.", p. 110).

II

LA DEIXA DEL GENI GREC

Conta el Pseudo-Herodot en la seva "Vida d'Homer" que aquest, anomenat també Melesigenés, ço és, "parit a la vora del riu Meles" (Eòlia, Àsia Menor), viatjà de jove des d'Esmirna a les costes d'Hespèria. A partir d'aquesta notícia — tan menuda — fingí Costa i Llobera el pas d'Homer per Mallorca, la "Clumba" prehistòrica. Una estada breu, però honrosa. Una vinguda amb "deixa", amb llegat. Aquesta ficció, "La deixa del geni grec" — Englantina als Jocs Florals de 1902; en aquesta magnífica fantasia, lloada abundantment per Joan Maragall, i fins avantposada per alguns als poemes de Verdaguier; aquest poema tan alt, i tan sonor — convertit en "libretto" d'òpera per Miquel Fortesa i musicada per l'extint P. Massana — l'encapçalà Mn. Costa amb un lema pres d'A. Chenier:

le jour où nous avons reçu le grand Homer

De tot el poema (641 vv.) — que resumiré per gaudi de tots — en reproduïxo inicialment el seu moment més clàssic, més hel·lènic:

ADÉU A GRÈCIA. — Han arribat a les costes de Mallorca uns aventurers grecs. A les platges de Bòcchoris — que hom suposà colònia egípcia, i que dona nom al predi de "Bòquer", al port de Pollença — salten en terra nou expedicionaris. Per aquells entorns són fets presoners per la ferotge "tribu de l'alzina", els darrers foners balears que sobreviuen a les invasions. Traslladats els captius al bosc sagrat, amagatall dels indígenes (prop de l'actual vila d'Artà, a l'altra banda de l'illa), seran immolats damunt l'altar ciclòpic. En aquest moment canta Homer "l'adéu" bellíssim. Quan el sentireu fixeu-vos en el paral·lel, en la "simpatia" establerta entre les Balears i les Cíclades (unes i altres, arxipèlags mediterranis; denominacions gregues, unes i altres). Paral·lisme fatal. Vegeu algunes definicions mínimes, però exactes, del món hel·lènic. Escolteu Homer sota una alzina balear, acorralat per la mort, cantant el seu "addio a la vida":

— Adéu, pàtria dels hèroes, país de l'harmonia!
Adéu, casal i pares, germans, amics, parents!...
Adéu, llum clara d'Hèlios, esplèndid rei del dia,
terrers on tota raça d'homes parlants se cria,
mar de remors sens nombre, dolç aire dels vivents!

Adéu!... Per mar i terres, seguint carreres vanes,
aquí a cercar vinguérem nostre final prescrit,
segons la trama fosca d'aquelles tres germanes
qui los destins cantussen filant vides humanes,
les velles Moires, filles de l'Ereb i la Nit.

Oh Clumba! En tu no creïem trobar-hi sort tan dura,
al veure com sorties d'un mar i cel tan blau
com los de nostra pàtria; i en roques i verdura
germana de les Cíclades mostraves ta figura,
aïl com la santa Delos somrient a nostra nau.

Tes ones me semblaren deport de les Sirenes,
tos camps com los de l'illa on el diví Odisseu,
dins un alberg de nimfes, quasi oblidà ses penes;
i veia jo en tes costes esquerpes i serenes
l'ocult palau de Tetis, les coves de Proteu.

A Bòccoris, la vila dels Keptes ben fundada,
d'una colònia nostra somniava jo el nou mur...
Mes ail, sort ben diversa nos era aquí guardada,
en mans d'aqueixa tribu, de Cíclops engendrada,
que habita munts de roques per dins el bosc obscur!

I veus-aquí que enfora dels himnes de victòria
avui ens precipita la Moira més cruel
al regne de les ombres, sense deixar memòria...
Almenys allà poguéssim cantar l'antiga glòria
dels hèroes morts, qui vaguen pel camp de l'Asfodel!

El càntic i la figura del rapsoda han corprès Nuredduna, la sacerdotessa de la tribu, encarnació del foc sagrat de la raça, a la qual Costa i Llobera, partint de la "Uhheldeda" de *Le massacre de Mona*, de Leconte de Lisle, configura a la faisó de sibilla dèlfica o cumana, i, finalment, amb la tradició religiosa de "La Sibilla" a Mallorca. Són sacrificats els captius grecs excepte Homer, a qui la sacerdotessa mana excloure i conduir a les cavernes de la tribu, temple august de l'Invisible (són les "Coves d'Artà", tan visitades). Posteriorment allà penetra Nuredduna per completar el seu ardit: alliberar el pres. Sortits d'aquelles entranyes — a l'ensems tenebroses i meravelloses — la profetessa condueix el rapsoda a la vorera de mar, i li facilita el retorn, en rústec bot, a la nau dels restants grecs, anclada allà enfora. Melesigeni, agraït a Nuredduna, vol fer-li ofrena de la lira, fidel companya de càntics i aventures, amb la qual s'havia acompanyat "l'ADÉU" la nit abans; però al punt s'adona que, en fuita tan precipitada, l'havia oblidada a l'interior de la cova.

Les maniobres de Nuredduna han estat espiades. La Sibilla, acorralada, llança unes paraules violentíssimes contra els seus perseguidors: proclama la superioritat de l'Invisible, el déu incògnit — l'ἀγῆστος paulí —, i a la manera de la virgiliana sibilla de Cumes (segons la vella interpretació de l'Ègloga IV), també prediu Nuredduna un gran naixement: aquest molt més transcendental, l'Invisible, d'un ventre de Verge; i la vinguda d'uns segles futurs plens de caritat fraterna. Havent rebutjat al punt les sanguinàries divinitats de la tribu, la profetessa és apedregada per blasfema. La verge corr cap a l'interior de les coves, per a morir abraçada a la lira d'Homer, baix de l'altar estalagmític de l'Invisible.

El poema acaba amb l'incendi d'aquelles alzines hostils i la destrucció de la tribu de foners, realitzada per l'exèrcit egípc de Bòccoris, concitat — cal suposar-ho — per Melesigeni. Així s'esvaeix definitivament el que quedava d'indigenisme a l'Illa.

• • •

L'arqueologia balear, coneguda "in situ" pel propi poeta, les *visions mitològiques* dels historiadors romàntics, com Piferrer, i els *Poèmes barbares*, de Leconte de Lisle — dels quals n'hem esmentat un ja, *Le massacre de Mona* — poden considerar-se les fonts pròximes del poema. Les fonts clàssiques — suposem que l'Odissea i l'Eneida — queden dins el subconscient de Costa i Llobera, aflorant lleugerament: trets fisionòmics dels personatges, composició o decorats d'alguna escena, recursos estilístics, epítets... Mes, vet aquí el "miracle": el poema — amb tota la seva alenada romàntica, amb tota la seva orquestració de versos — té suggestió clàssica, té sabor hel·lènic. Homer resta en ell admirablement — exactament — retratat per dintre i per fora. El mateix cal dir de Nuredduna, la verge-sibilla, flor de la raça i de la poesia indígena, que se sent "transfigurada" — avui en diriem "promocionada" — en topar-se amb la llum i harmonia portades de Grècia.

En l'aspecte formal podem dir que aquesta composició és logradíssima. De poesia "alta, ampla i fonda" la calificà Maragall. Amb tota l'empenta per ésser monumental, i amb les dimensions precises per a no decaure i fer-se pesada.

Mes, per damunt aquesta perfecció tècnica, hi trobem la significació del poema, ço és, *la unió espiritual del geni poètic grec, Homer (Melesigeni) amb la poesia mallorquina* representada per la Sibilla, que mor abraçant la lira, deixada dins les coves pel poeta antic.

Els versos finals són una invitació implícita a ressuscitar aquesta musa baleàrica, fecundada d'hellenisme:

Així dins tes entranyes retens, Illa daurada
l'eterna lira grega dels genis envejada,
do de l'antic monarca dels ideals cantors
a la flor de ton poble capaç de ses amors...
Mes ail ta filla augusta, que la gran lira porta,
dins ton fonçal poètic roman immòbil, mortal!

III

HORACIANES

L'any 1906 Costa i Llobera publicava "HORACIANES" o poemes en metres d'Horaci: l'estrofa sàfica (i la seva variant), l'alcaica, l'asclepiadi-glicònica; i els trimetres i dímetres iàmbics.

L'estudi d'aquests metres a Costa i Llobera s'ha iniciat ja: des del prof. italià Eugeni Mele (1910) fins al nostre amic el Dr. Josep Vergés. Per no sortir-nos del panorama que ens hem traçat — temàtica clàssica únicament — prescindirem d'aquest aspecte mètric, importantíssim! Qui vulgui conèixer-lo, el trobarà, resumit, a "El clasicismo de Costa y Llobera", comunicació del Dr. Vergés al II Congrés Espanyol d'Estudis Clàssics, Madrid, 1961. Jo, mentrestant, diré que si Mn. Costa no logrà una imitació tècnicament perfecta (ell ja ho adverteix), el seu intent s'ha considerat meritori: versos i estrofes són fluids, sonors, aïrosos (mirau, sinó, per contrast, altres intents de versificació neo-horaciana, d'aquí i d'allà, seguint l'exemple del mestre). Tal com ho valorà el públic i la crítica de 1906 — els mateixos homenatges a Barcelona foren apoteòsics — podem seguir afirmant que HORACIANES, de Costa i Llobera és un llibre auri de la Literatura Catalana.

Intentem resumir-ne el contingut.

Tant per calitat com per significació sobresurt l'oda "A HORACI": síntesi ideològica de tot el llibre. Mentres l'escoltau, fixau-vos en la definició (oh les definicions d'En Costa!) — precisa i ajustada com pedres de mosaic — d'Horaci. L'humus romà de "Maiorica" i "Pollentia" i el mar de les Sirenes... El "forum", els ocis i negocis... Finalment, l'art horacià, refugi estètic i espiritual del "seny" i la "bellesa" (que apar s'uneixen en castíssim connubi per la perpetuació de l'espècie poètica):

Príncep afable de la docta lira,
mestre i custodi de la forma bella:
tu qui cenyires de llover i murta
doble corona,

ara tolera que una mà atrevida
passi a mon poble la que amb tal fortuna
tu transportares al solar de Roma
cítara grega.

Aspra i ferrenya sonarà en ses cordes
fines la llengua de ma pàtria dura;
mes, també noble hi sonarà: ma pàtria
filla és de Roma.

Filla de Roma per la sang, pel geni,
clara i robusta com sa mare antiga,
guarda en ses terres per llavor de glòria
cendra romana.

Sí: dins sa terra el cavador atònit
 ossos i marbres i joiells hi troba,
 armes, monedes i penons que ostenten
 l'àguila augusta.

Bella ma pàtria és además. Viuria
 sens anyorança tan divina Musa
 dins eixa terra que ceneix la blava
 mar de Sirenes.

Illa és galana, a on el sol de Grècia
 brilla puríssim, i d'ardenta saba
 pròdig, li dóna amb lo raïm alegre
 l'àtica oliva.

Deixa, doncs, ara, que dins ella evoqui
 clàssiques formes, i l'antiga Musa
 just amb sos propis ornaments, ma pàtria
 veja somriure.

Ara que folla l'invocada Fúria,
 febre als poetes inspirant, ungleja
 l'arpa plorosa, i entre fang destilla
 fonts d'amargura,

oh! com enyora mon afany les clares,
 dolces fontanes del Parnàs hellènic!...
 Mestre, amb ta bella, cisellada copa,
 deixa-m'hi beure.

Deixa que tasti la sabor antiga
 que omple tes odes i dins elles dura
 com un vi ranci de Falern que guarden
 àmfores belles.

Nèctar poètic amb què el cor s'anima,
 febre i deliris d'embriac no dóna;
 dóna la calma de l'Olimp, la sana
 força tranquil·la.

Qui de tal nèctar troba el gust, no cerca
 l'or, ni les armes, ni el domini frèvol:
 l'art és sa vida, que entre goigs o penes
 guarda segura.

Ah! Pugin altres a palaus que habiten
 grogues les ànsies amb l'afany hidròpic,
 negres ensomnis que en un llit de plomes
 posen espines.

Vagen al fòrum, on febrós turba
 crida i s'empaita disputant la presa
 que la Fortuna dins la pols humana
 llança per riure.

Puga jo, a l'ombra del natiu boscatge,
 seny i bellesa agermanar, oh artista!,
 seny i bellesa que amb ta lira formen
 digna aliança.

Sí: que a tes obres el bon seny, Horaci,
 guia la dansa de gentils estrofes,
 tal com Silenus, el vell gris, guiava
 dansa de nimfes.

Elles ben àgils i formant corona
 donen al ritme la lleugera planta:
 riuen les Gràcies, i se sent l'efluy
 d'alta ambrosia.

No estranyareu els elogis que en aquesta oda dedica Menéndez y Pelayo en el seu "Horacio en España".

• • •

Complementària d'aquest retrat seria una altra peça "DAVANT LES CASCATES DE TÍBUR". Si Horaci imaginà a Píndar,

Monte decurrens velut amnis, imbres
 quem super notas aluere ripas,
 fervet immensusque ruit profundo
 Pindarus ore

Costa i Llobera atribueix, a la vegada, imatges germanes a la lírica horaciana:

Salten rugint a l'esglaiat abisme
 formes incertes de vivent escuma:
 nàiades folles de furor poètic
 ploren i riuen.

Vora eixes ones aprenia Horaci
 ímpetu, gràcia, varietat, frescura...
 i l'admirable de sa viva estrofa
 salt de lirisme.

Anam seleccionant dins Costa i Llobera; i anam entreveient els ideals i procediments d'un home que, d'acord amb les seves creences, volgué fer "separata" d'allò millor i més sa d'Horaci: d'una part la gràcia i perfecció formal d'Odes i Epodes; d'altra banda la flor i nata de l'ideari, si no ètic, sí estètic del poeta de Venosa.

A l'art en general va dedicada també l'oda XII, "ALS JOVES". A tot el que sia boirós i enigmàtic, "aqueixa boira eterna / mortalla tenebrívola / que el nostre sol rebutja!", contraposa Costa i Llobera l'ideal apollini (notem que el poeta desconeixia la cara obscura i misteriosa de l'Hèlade, descoberta per Nietzsche). Escoltem aquests díctics epòdics:

L'art veritable és sa, gallard i noble,
 tal com Apol·lo amb cítara
 i amb sageta potent. Té la bellesa,
 la joventut de l'ànima,
 la claretat, l'ardida força, l'hàbil
 maneig de fibra harmònica
 i l'art terrible del bon dret qui mata
 la serp del fang malèfica.

"Sa, gallard i noble"... l'Art. Aquest és el "credo", aquesta és la "poesia" de Costa i Llobera. Entre els canvis de modes i gustos literaris, pocs n'hi haurà com ell dotats de tant de "pondus et mensura", de tanta serenitat i harmonia. Costa és *mediterrani*. I perquè ho era, i s'hi trobava bé dins el seu ritme, el sabé caracteritzar amb emotivitat eterna. Vegeu com navega la seva ànima a l'airós i lleu aparell de l'estrofa alcaica, de tan feliç adaptació:

Ah! Aquí respira la Musa homèrica
dins sa més pròpia claror olímpica:
aquí el goig de la vida s'hi tasta
com glop vessat de la nectària copa...

Mirau: la forma d'eixa península
par que reclami columnes jòniques,
so de lèsbiques lires, o idees
tals com aquelles que Plató parlava

Mar de suprema blavor safírica
inagotable font de sal àtica
ets bressol de la forma perfecta,
gremi matern de l'humana cultura!

Proseguim. El que ara en deïm "virtuts humanes", i que estaven incloses dins la "humanitas" antiga... Els valors i els perills de la joventut (llegiu "ADOLESCÈNCIA", que conté — com exemple viu — la fàbula d'Hèrcules i Hylas)... Definicions acabades de "Thèroe" i la "amistat"; els temps de l'any i llurs influències respectives dins la nostra "psiquis"... Dedicatòries íntimes, com plàtiques vivents, plenes de "urbanitas", plenes d'affectes corals, "A VIRGILI", "A CABANYES", el malograt cantor de Vilanova i la Geltrú, l'exemple del qual animà pròximament Costa i Llobera a intentar també l'adaptació mètrica horaciana, segons confessió del propi poeta... A l'aticisme i pulcritud de Josep Carner, que l'havia obsequiat amb el seu encantador llibre *Fruits saborosos*... Finalment dins "COMIAT", peça que clou bellament, dignament, les *Horacianes*, Mn. Costa se nega amb humilitat — com ja ho havia fet al Pròleg — tot èxit i tota glòria de classicisme, i s'accontenta tan sols d'haver obert un camí al jovent qui munta:

Oh vosaltres que un jorn entreu al temple,
no us deman per mi ni una memòria,
mes, ah!, gravau-hi lo que jo hi volia:
el nom de nostra pàtria!

Així fineix el llibre.

• • •

Anam a concloure:

1.ª Costa no fou filòleg, ni arqueòleg, ni historiador. Ideals específics d'aquesta mena, tampoc no en tingué. Home d' ampla cultura i patrici de l'art — condició que deu ésser estudiada dins la seva "circumstància" personal de bressol i vida — aquella noblesa se li torna reserva dura, que li impedeix invadir jurisdiccions intel·lectuals estranyes.

2.ª Aquestes reduccions poden significar-li, a Costa i Llobera, deficiència de mitjans a l'hora d'assimilar i trametre. Mes, com a artista, estava dotat d'intuïció i poder sensitiu abastament per a penetrar, evocar i projectar, amb precisió, emotivitat i missatge.

3.ª El "món clàssic" de Costa i Llobera se'ns ofereix en suma: d'una banda, *expurgat* i *ennoblit* (quasi sublimat), d'altra part, *exemplar* i *al·liconant*.

En aquestes notes se conté — creïm — "l'autenticitat clàssica" de Costa i Llobera.

BERNAT CIFRÉ

BIBLIOGRAFIA

BATLLORI, Miquel, *La trajectòria estètica de Miquel Costa i Llobera*. Premi "Costa i Llobera" de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, publicacions "La Revista", ed. Barcino, 1955.

CIFRÉ, Bernat, *Introducció al mundo clàssic en la poesia de Costa y Llobera*. Tesis de Licenciatura en Filologia Clàssica, dirigida per el profesor doc-

tor Josep Alsina Clota. Treball no publicat. En ell es conté la bibliografia cabdal sobre el poeta.

DOLÇ I DOLÇ, Miquel, *El color en la poesia de Miquel Costa i Llobera*. Premi "Alfons Bonay i Carbó", 1954. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1953-54.

TORRES GOST, Bartomeu, *Mn. Costa i Llobera. Assaig biogràfic*. Pròleg de Llorenç Riber. Palma de Mallorca. Bibl. "Les Illes d'Or", núms. 11-12. Ed. Moll, 1936.